

Fonksiyonel Özellikleri Bakımından Uzundere Kasabası

Namık Tanfer ALTAŞ (*)

Öz: Uzundere kasabası, Erzurum iline bağlı bir ilçe yönetim merkezi olup, coğrafi bölge sınıflandırmasında, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü sınırlarında yer almaktadır. Erzurum il merkezine 84 km, Artvin il merkezine 142, Sarp Sınır Kapısına 232 km mesafede bulunmakta olan kasabanın, 2013 yılı itibarıyla nüfusu 2861 kişidir.

Tarih boyunca pek çok devletin egemenliğinde bulunan Uzundere, Tavlar Ülkesi olarak bilinen Çoruh Nehri boyunca uzanan dokuz sancak merkezinden birisiydi. Uzundere, 1987 yılında Erzurum ili Tortum ilçesinden 10 köyü ile birlikte ayrılarak ilçe merkezi statüsüne getirilmiştir. İlçe merkezi sekiz mahalleden oluşmaktadır.

Uzundere kasabasında ekonomik olarak faal nüfusun %62.5'inin hizmetler sektöründe, %30.1'inin tarım sektöründe, %7.4'ünün ise sanayi sektöründe çalıştığı tespit edilmiştir. Uzundere kasabası, coğrafi konumu itibarıyla tarım sektörünün hâlâ canlılığını koruduğu ancak, ilçe yönetim merkezi özelliği nedeniyle hizmetler sektörünün de etkisinin hissedildiği bir kasaba yerleşmesidir.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Uzundere, kasaba, kentsel fonksiyon, kırsal yerleşme.

Uzundere Town in Terms of its Functional Properties

Abstract: Uzundere town is a district administration center which belongs to city of Erzurum and is located in Eastern Black Sea section of the Black Sea region in geographic regional classification. The population of the town is 2861 as of 2013, which is 84 km far away from Erzurum city center, 142 km away from Artvin city center, 232 km away from Sarp border gate.

Uzundere which was ruled by various civilizations throughout the history was one of the nine sanjak centers lying along the river Coruh which was known as country of Tavs. Uzundere was separated from Tortum district of Erzurum together with 10 villages and was brought to status of district center in 1987. The district center consists of 8 neighborhoods.

In Uzundere town, 62.5% of the economically active population is employed in service sector, 30.1% in agriculture sector and 7.4% in industry sector. Uzundere town is a town settlement where agriculture sector is still active due to geographical location however effect of services sector is also felt due to the fact it is a town administration center.

Keywords: Erzurum, Uzundere, town, urban function, rural settlement.

*) Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi
(e-posta: namiktanfer@hotmail.com, ntanfer@atauni.edu.tr)

Giriş

Coğrafi çevrenin farklılığı, dünya üzerinde yerleşmelerin farklı boyutlarda gelişmelerine zemin hazırlayan en önemli etmenlerdendir. Coğrafi çevre şartları, kimi zaman bir yerleşmenin yatay gelişimini sınırlandırırken (vadi yerleşmeleri), kimi zaman da dikey gelişmeyi sınırlandırmıştır (jeolojik yapı, depremsellik). Ancak bu coğrafi çevre şartları sadece fizikî unsurlarla sınırlı olmayıp beşerî unsurları da içermektedir. Önemli üretim merkezlerine ve ulaşım ağlarına yakınlık, yerleşmelerin ekonomik anlamda gelişmişliğine etki eden etmenler arasında değerlendirilebilir. Bu bağlamda Türkiye’de gerçekleşen şehirleşme hareketinin de coğrafi bölgelere göre farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu farklılıkları ortaya çıkarmak da yerel anlamda şehir araştırmaları ile mümkün olabilmektedir.

A. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmada, Uzundere gibi nüfusu 5000’i aşmayan Türkiye’deki küçük kasabaların hangi şehrsel fonksiyonlara sahip olduğunu belirtmek, idari fonksiyonları bakımından merkezilik özelliğinin olduğunu vurgulamak ve Uzundere’nin Türkiye’deki kasaba yerleşmeleri içindeki yerini (fonksiyonel özellikleri) belirlemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda kasabanın fonksiyonel sınıflandırmadaki yerinin belirlenmesi ve ekonomik olarak gelişmemesinin sebeplerinin ortaya çıkarılması amacıyla, kasabanın konumu, kuruluş yeri özellikleri, fizyonomisi ve nüfus özellikleri incelenmiş, ayrıca fonksiyonel özellikleri etüt edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın yöntemi; gözlem, inceleme, veri toplama ve değerlendirmeye dayanmaktadır.

B. Araştırma Sahasının Konumu, Genel Özellikleri

Araştırmaya konu olan Uzundere kasabası, coğrafi bölge sınıflandırmasında, Karadeniz Bölgesi’nin, Doğu Karadeniz Bölümü sınırları içerisinde bulunmaktadır. İdari olarak ise Erzurum iline bağlı bir ilçe statüsünde olup, Erzurum il merkezinin 84 km kadar kuzeyinde bulunmaktadır (Şekil 1). İlçenin kuzey ve kuzeybatısı Artvin ili Yusufeli ilçe sınırlarıyla, güney ve güneybatısı Erzurum ili Tortum ilçesi sınırlarıyla, doğusu ise Erzurum ili Oltu ilçesi sınırlarıyla çevrilidir.

Uzundere ilçe merkezinin nüfusu 2013 yılı ADNKS verilerine göre 2861 kişidir.

Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyonu.

C. Kuruluş ve Gelişmesi

Uzundere'nin eski adı Azort olarak bilinmekte olup, Umar'a göre "Tanrı'nın Oğlu" (Asduadz-Orti) anlamına gelmektedir (Umar, 1993:145). Bazı kaynaklara göre ise Azort, Çoruh Vadisi boyunca yaşamış olan Küçük Arşaklılar (M.Ö.52-48) döneminde bu bölgedeki dokuz sancaktan birisi idi. O dönemde bu bölge ve yakın çevresi Tayk eyaleti veya Tavlar ülkesi olarak bilinirdi (Uzundere Kaymakamlığı, http://www.uzundere.gov.tr/?title=uzundere_adi_nereden_gelir?&m=Sayfalar&id=380&ust=7&m_id=256, Erişim Tarihi:02.09.2013).

Uzundere İlçesi'nin 3000 yıllık bir tarihi geçmişi olduğu tahmin edilmekte olup, tarih boyunca pek çok devletin egemenliği altına girdiği bilinmektedir. Uzundere İlçesi tarih içerisinde; Etiler, İskitler, Sakalar, Persler, Çoruh Bulgarları (M.Ö. II.yy.), Doğu Romalılar, Suvarlar (IV.yy.), Abbasiler (VIII. yy.), Sasaniler (M.Ö. 400), Ardahan-Artvin Bağrathlı Devleti (IX.-XII. yy.), Vaspurakan Krallığı, Selçuklular, Ata Beyler (1104-1233), Saltukoğulları (1071-1210), Moğollar, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Osmanlı Devleti gibi devletlerin hâkimiyeti altında kalmıştır. Uzundere M.Ö.650-120 yılları arasında Küçük Arşaklılar çağında Tavlar Ülkesi (Tayk Eyaleti) denilen Çoruh Nehri boyundaki dokuz sancak merkezlerinden biriydi. M.S. 1018-1036 yıllarında Türklerin eline geçen Uzundere İlçesi 1071 Malazgirt savaşından sonra Türklerin Anadolu'ya girmesiyle Sal-

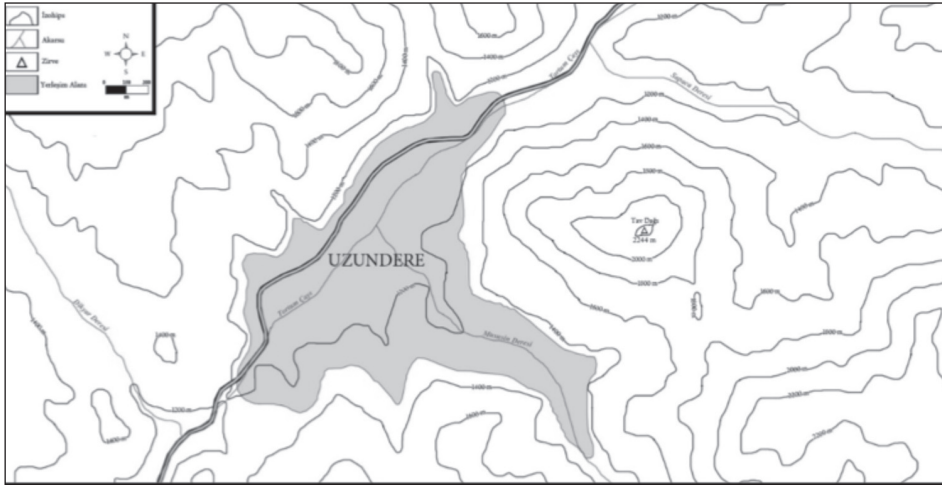
tukoğulları Beyliğine katılmıştır. Uzundere İlçesi ve çevresi 1549 yılında Vezir Ahmet Paşa'nın Gürcistan seferinde Tortumkale ve Ağcakale'nin fethedilmesi ile Osmanlı iradesine geçmiş ve Tortum Sancağı olarak Erzurum Beylerbeyine katılmıştır. Uzundere İlçesi Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı Devleti hâkimiyeti altına girmiştir (Kardeş, 2008:13-15).

Kasabanın içinden Güneydoğu-Kuzeybatı istikametinde akan Mususin Deresi (Halk arasında Azort Deresi olarak bilinir)'nin kasabadan geçmesi nedeniyle yerleşmenin adı Uzundere olarak anılmaya başlanmıştır. Uzundere'nin 3000 yıllık bir tarihi olup, tarih boyunca pek çok devletin egemenliği altına girdiği bilinmektedir. M.S. 1018-1036 yıllarında Türklerin hâkimiyetine geçen Uzundere, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türklerin Anadolu'ya girmesiyle Saltukoğulları Beyliğine katılmıştır. Cumhuriyet devrine kadar nahiye merkezi olarak Tortum Sancağı'na bağlı kalan Uzundere, 1924 yılında, bucak merkezi olarak Tortum İlçesi'ne bağlanmıştır. Uzundere'de 1955 yılında Belediye teşkilatı kurulmuş, 1987 yılına kadar Bucak merkezi olarak kalmış, 19.06.1987 tarih ve 3392 sayılı kanunla daha önce bağlı olduğu Erzurum ili Tortum ilçesinden 10 köyü ile birlikte ayrılarak, ilçe statüsüne getirilmiştir. Bu arada 1984 yılında dört mahalleden oluşan (Erikli, Çaybaşı, Cömertler ve Merkez) Uzundere Belediyesi'ne, fiziki olarak oldukça uzakta bulunan (karayolundan 39 km.-dağ yolundan19 km.) Yayla Mahallesi de bağlanmıştır. Daha sonra ise Şeyhefendi, Muratefendi ve Uzundere köylerinin de mahalle statüsüne kavuşmasıyla birlikte, sekiz mahalleli bir ilçe merkezi haline gelmiştir. Kasabanın bilinen en eski yerleşim yeri, bugünkü Erikli ve Cömertler mahallelerinin bulunduğu alandır.

Fotoğraf 1. Uzundere kasabasının 3 boyutlu uydu görüntüsü (<https://www.google.com/maps>, Erişim tarihi, 01.09.2013)

İlçe statüsüne kavuştuktan sonra ilçe merkezinin yönetim mekanizması nüfusun artışı- nı ve beraberinde ticaret fonksiyonunun gelişmesini sağlamıştır. Yerleşmenin fizyonomik olarak gelişmesinde etkili olan önemli doğal unsurlar arasında, Güneybatı-Kuzeydoğu istikametinde akan Tortum Çayı ve bu çaya Güneydoğu-Kuzeybatı istikametinde akarak kavuşan Mususin (Azort) Deresi bulunmaktadır. Bu nedenle yerleşme, söz konusu iki akarsuyun her iki kenarında da yayılış alanına sahiptir (Fotoğraf 1, Şekil 2).

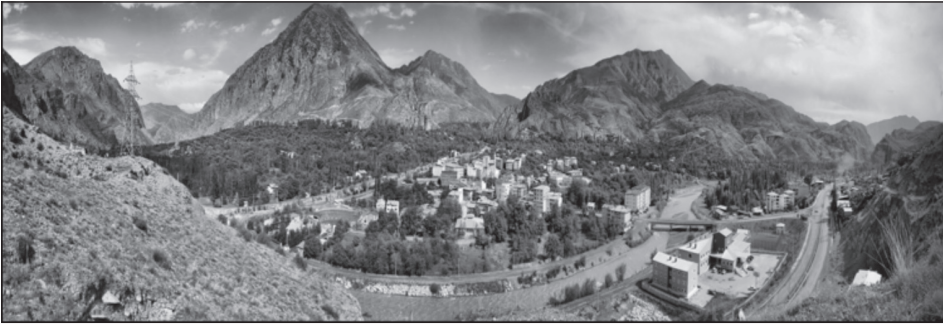

Şekil 2. Uzundere kasabası ve yakın çevresinin topoğrafya haritası.

Bunların yanı sıra doğuda Tavdağı (2244 m), kuzeyde ve batıda Bozdağ (2275 m), güneyde ise Emin Tepe (2143 m) gibi arızalı alanlar, kasabanın yatay gelişimini etkileyen diğer doğal unsurlardandır. Bu bağlamda kasabanın kabaca biçimsiz bir üçgeni andırıldığını söyleyebiliriz (Fotoğraf 2). Bu üçgeni andıran yayılış alanı GB-KD istikametinde 4 km, GD-KB istikametinde yine aynı şekilde 4 km boyunca uzanış göstermektedir. Yerleşmenin gelişimini sağlayan bir diğer unsur ise Erzurum'u Artvin'e ve Gürcistan'a bağlayan önemli bir yol güzergâhında bulunmasıdır. Söz konusu karayolu (D-950), yerleşmeyi şekillendiren ve yerleşmenin bu çizgisel hat boyunca gelişmesini sağlayan önemli bir beşeri unsurdur.

Fotoğraf 2. Uzundere kasabasının uydu görüntüsü (<https://www.google.com/maps>, Erişim tarihi, 01.09.2013)

Fotoğraf 3. Uzundere ilçe merkezinin panoramik görüntüsü (Uzundere Belediye Başkanlığı).

D. Uzundere Kasabasının Nüfus Özellikleri

Uzundere ilçesinin nüfusu, 2013 ADNKS sonuçlarına göre 8347, ilçe merkezinin nüfusu ise 2861 kişidir. Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre, Uzundere kasabasının nüfusu son 73 yıllık dönemde (1940-2013) 2.5 kat artış göstermiştir (Şekil 3). Ancak bu süre içerisinde dikkate değer iki önemli artış gözlenmektedir. Bunlardan birincisi, Uzundere'nin ilçe statüsüne kavuşmasından (1987) sonraki nüfus sayımında (1990 Genel Nüfus Sayımı) gözlenmektedir. Yaklaşık %22'lik bir nüfus artışının gözlemlendiği bu devrede, ilçe merkezindeki idari yapılanmaların so-

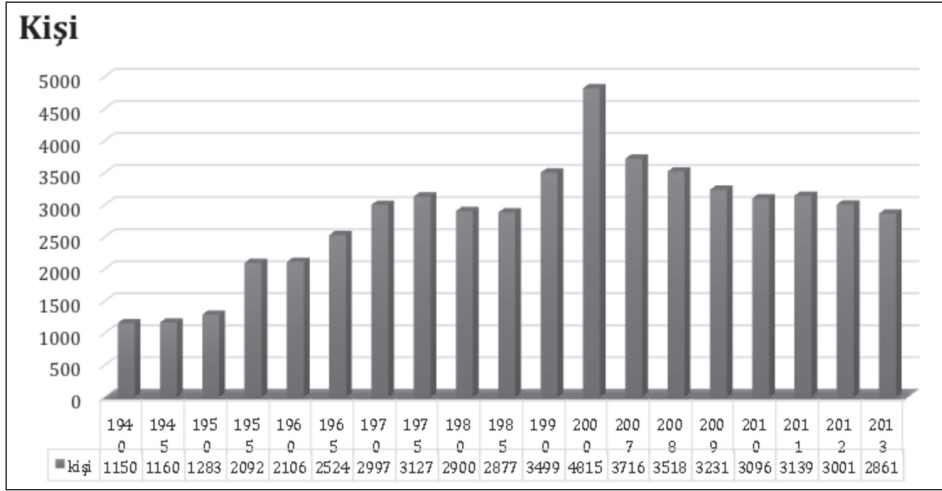
nucunda gerçekleşen bir nüfus artışından söz edilebilir. Bir diğer önemli artış ise 1990-2000 devresinde gerçekleşmiştir. Yeni ilçe merkezi statüsüne kavuşmuş olan Uzundere’de artan ticari hareketlilik ve yeni birtakım idari mekanizmaların yapılması, ilçe merkezine köylerden gelen göçler nedeniyle bu devre, nüfus artışının en fazla gerçekleştiği (%37) dönem olmuştur. Nüfusun tarihsel seyirinde dikkate değer en önemli düşüş, 2000-2013 yılları arasında yaşanmıştır. Bu 12 yıllık dönemde Uzundere kasabası yaklaşık %40 civarında nüfus kaybetmiştir. Nüfusun bu kadar azalmasında, Uzundere kasabasının coğrafi konumu ile kasabanın sosyal ve ekonomik yapısından kaynaklanan birtakım sebeplerin rol oynadığı kanaatindeyiz. Kasabanın, il merkezine uzak oluşu, sağlık hizmetlerinin tam teşekküllü olamayışı, her tür eğitim kurumunun bulunmayışı, etkili bir ticari aktivite ve yeterli istihdam sağlayan herhangi bir sanayi tesisinin bulunmayışı gibi olumsuz birtakım özelliklerin yanı sıra, şehirde yaşam arzusu gibi kişisel istekler nedeniyle de göç veren bir yerleşme haline gelmiştir. ADNKS sonuçlarına baktığımızda, son altı yıllık dönemde bile ciddi bir düşüşün olduğu göze çarpar. ADNKS sonuçlarına göre 2007’de kasabanın nüfusu 3716 iken, 2013’te %24’lük bir azalma ile 2861’e gerilemiştir.

Uzundere Kasabası’nda nüfusun mevsimlik olarak oldukça farklı olması, dikkat çeken bir özelliktir. Bu durum, yaklaşık 60-70 yıldır Uzundere’nin bir yayla olarak kullanılmasının getirdiği bir sonuçtur (Yılmaz, 1991:111). Bu nedenle gerçek nüfusu 3000 civarında olmasına rağmen, yaz mevsiminde 4000-4300 civarına erişebilmektedir. Uzundere’de evi olup da sadece yaz aylarında gelen aileler, yaz mevsiminde nüfusu arttıran önemli bir etkidir.

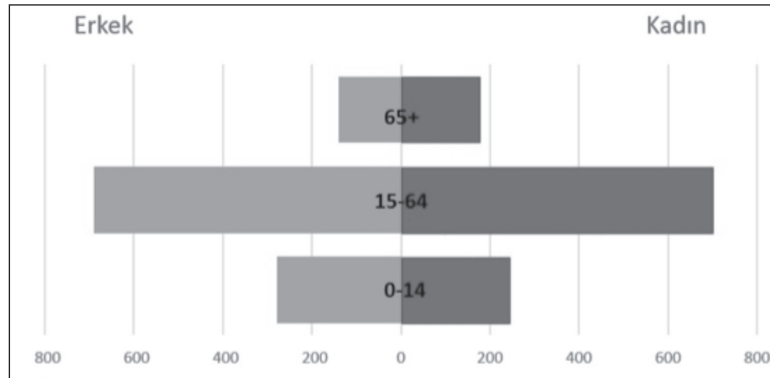
Nüfusun mahallelere dağılımına baktığımızda, %41’inin (1181 kişi) tek başına Merkez mahallesinde toplandığını görürüz. En düşük nüfuslu mahalle ise %0.3’lük (91 kişi) pay ile Çaybaşı mahallesidir.

Nüfusun tarihsel gelişimine baktığımızda, bütün nüfus değerlerinin 5000’in altında seyrettiği görülür. Dolayısıyla Uzundere, bazı coğrafyacıların kabul ettiği 10 000 nüfus kriterine hiçbir zaman ulaşamamıştır (Doğanay, 1997:421, Emiroğlu 1975:127-128, Tümertekin, 1973:23-24). DARKOT’un belirlediği nüfus kriterine göre ise 3 000 ile 10 000 arasında bulunduğu için Uzundere, kasaba olarak kabul edilmektedir (Darkot 1967: 3-8).

Nüfusta bağımlılık oranı ve çalışma çağındaki nüfusun belirlenmesi bakımından, gruplandırmanın 0-14, 15-64 ve 65+ şeklinde yapılması, pratik bir takım sonuçlar verir (Doğanay, 1997:166). 2013 yılı Uzundere İlçe Sağlık Grup Başkanlığı ETF verilerine göre Uzundere ilçe merkezi nüfusunun %62.3’ünü aktif nüfus, %37.7’sini ise bağımlı nüfus oluşturmaktadır. Buna göre Uzundere kasabasında bağımlılık oranı % 60.7’dir. Bu oran 2011 Türkiye nüfusu bağımlılık oranının (%48) üzerindedir (TÜİK 2011). Nüfusun %50.3’ünü erkekler, %49.7’sini ise kadınlar oluşturmaktadır (Şekil 4, Tablo 1). Uzundere kasabasının doğal çevre özellikleri ve bunun çevreye kazandırmış olduğu bazı kırsal çekicilikler, kasabanın il merkezine nispeten uzak oluşu, kasabadaki yaşam tarzı gibi unsurlar, kasabada nispeten yaşlı bir nüfus birikimini sağlamıştır.

Şekil 3. Uzundere kasabasının sayım yıllarına göre nüfus durumu (1940-2013, DİE Genel Nüfus Sayım Sonuçları ve TÜİK ADNKS sonuçlarından derlenmiştir).

Şekil 4. Uzundere kasabasının geniş aralıklı yaş gruplarına göre nüfus piramidi (2013)

Uzundere kasabasında nüfusun tarihsel süreç içerisinde hiçbir zaman 5000 nüfus eşiğine ulaşmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bazı coğrafyacıların (Doğanay, Tümertekin, Emiroğlu), bir yerleşmenin kentleşebilmesi için gerekli olan alt nüfus eşiğine (10 000 kişi) ulaşamadığı, Darkot'un belirlediği nüfus eşiğine ise 1975'ten sonra ulaşabildiği görülmektedir (Şekil 3). Bu nedenle Uzundere, tarihsel nüfus seyrinde 3000-10 000 nüfus aralığında olduğu için bir kasaba yerleşmesidir (Doğanay, 1997:421, Emiroğlu 1975:127-128, Tümertekin, 1973:23-24). Ayrıca Özçağlar'ın belirttiği gibi ilçe merkezi durumundaki 5000'den az nüfuslu belediye örgütlü yerleşmeleri rahatlıkla kasaba olarak nitelendirebiliriz (Özçağlar, 1997:13).

Tablo 1. Uzundere kasabasının geniş aralıklı yaş gruplarına göre nüfus değerleri (2013)

	0-14	15-64	65+	Toplam	%'si
Kadın	245	699	179	1123	50.3
Erkek	279	690	140	1109	49.7
Toplam	524	1389	319	2232	100.0
%'si	23.5	62.3	14.2	100.0	

Kaynak: İlçe Sağlık Grup Başkanlığı, ETF'lerinden derlenmiştir.

II. Başlıca Fonksiyonlar

Fonksiyon kavramı, bir yerleşmenin ortaya çıkışını, gelişmesini ve büyümesini sağlayan faaliyetler şeklinde de tanımlanır (Doğanay, 1983:38). Yerleşmelerin kuruluşunu ve gelişmesini sağlayan pek çok fonksiyon bulunmaktadır. Fonksiyonların ve bir yerleşmenin ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayan hâkim fonksiyonun belirlenmesinde, faal nüfusun sektörel dağılımı çok önemlidir. Sağlık grup başkanlığı ETF verilerine (2013) göre kasabada çalışma çağındaki nüfus 1389 kişi olup bunun %65.1'i (904 kişi) ekonomik olarak faal nüfustur (Tablo 2). Uzundere kasabası, nüfusunun fazla olmamasına rağmen, üretici nüfus oranının fazla olduğu bir yerleşmedir. Bu durumda ilçe merkezinde devam ettirilen kırsal kalkınma projeleri kapsamındaki çalışmalar da etkili olmaktadır. Kasabada kadınlar da yöresel ürünlerin üretilmesi ve pazarlanması kapsamında çalışma faaliyetlerine katılmaktadırlar. Uzundere Kadın Emeğini Değerlendirme Derneği bu amaçla çalışan ve ilçenin tanıtımı amacıyla farklı projeler yapan bir dernektir.

Ekonomik faal nüfusun %62.5'i (565 kişi) hizmetler sektöründe çalışmakta olup, bunu %30.1 ile (272 kişi) tarım sektörü takip eder. En düşük oran ise %7.4 ile (67 kişi) sanayi sektöründedir (Tablo 2).

Tablo 2. Uzundere'de Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2013)

Fonksiyonlar	Tarım	Hizmetler					Sanayi	Toplam
		Yönetim	Eğitim ve Kültür	Sağlık	Ulaşım	Ticaret		
Çalışan Nüfus	272	113	149	55	40	208	67	904
%'si	30.1	12.5	16.5	6.1	4.4	23.0	7.4	100.0
Toplam	272	565					67	
%'si	30.1	62.5					7.4	100.0

Kaynak: Uzundere Kaymakamlığı Brifing Raporu, Esnaf ve Sanatkârlar Odası kayıtları, İlçe Tarım Müdürlüğü, Sağlık Grup başkanlığı verilerinden derlenmiştir.

A. Hizmetler fonksiyonu

Uzundere’de ekonomik faal nüfusun dağılımında en büyük pay hizmetler sektöründe çalışanlara aittir. Çeşitli kurumlardan elde edilen verilere göre yapılan değerlendirmede 2013 yılı itibarıyla kasabada, ekonomik faal nüfusun %62.5’i, yani 565 kişi hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Bunlar arasında, 208 kişi ticaret hizmetlerinde, 149 kişi eğitim ve kültür hizmetlerinde, 113 kişi yönetim hizmetlerinde, 55 kişi sağlık hizmetlerinde, 40 kişi ise ulaşım hizmetlerinde çalışmaktadır (Tablo 2). Hizmetler sektöründe çalışanlar arasında en büyük pay, %36.8 ile (208 kişi) ticaret sektöründe çalışanlara aittir.

A.1. Yönetim fonksiyonu

Cumhuriyet devrine kadar nahiye merkezi olarak Tortum Sancağı’na bağlı kalan Uzundere, 1924 yılında, bucak merkezi olarak Tortum İlçesi’ne bağlanmıştır. 1955 yılında Belediye teşkilatı kurulan Uzundere, 1987 yılına kadar Bucak merkezi olarak kalmış, 19.06.1987 tarih ve 3392 sayılı kanunla daha önce bağlı olduğu Erzurum ili Tortum ilçesinden 10 köyü ile birlikte ayrılarak, ilçe statüsüne getirilmiştir. Bu tarihten itibaren yönetim fonksiyonunun beraberinde getirmiş olduğu birtakım hizmetler nedeniyle ilçede nüfus hızla artmıştır. Ancak bu artış 2000 yılından sonra yerini azalmaya bırakmıştır.

İlçe yönetim alanı yaklaşık 840 km² olup, ilçe sınırlarında 10 köy, 19’u yerleşik 19’u da geçici olmak üzere toplam 38 mezra yerleşmesi bulunmaktadır (Şekil 5). Bunların yanı sıra fiziksel anlamda belediye sınırlarında çok kopuk olan Yayla (Azort) Mahallesi de ilçe yönetim sahası içindedir. Söz konusu mahallenin bu kadar uzakta oluşu, şüphesiz belediye ve alt yapı hizmetlerinin yetersiz kalmasına sebep olmuştur. Yayla mahallesine ulaşım dağ yolundan 19 km, karayolundan ise 39 km. kadardır. Kış mevsiminde dağ yolunun kapanması nedeniyle ulaşım hep karayolundan sağlanmaktadır. Bu nedenle belediye hizmetlerinin yeterli bir şekilde ulaştırılabilmesi için Yayla Mahallesinde belediyeye ait ek hizmet binası da bulunmaktadır.

İlçenin nüfusu 2013 ADNKS sonuçlarına göre, toplam 8347 kişidir. Bu nüfusun 2861’i ilçe merkezinde, 5486’sı ise köylerde yaşamaktadır. İlçede yer alan köylerin nüfusları 244 (Altınçanak köyü) ile 988 (Ulubağ köyü) aralığındadır. Köylerin ilçe merkezine uzaklığına baktığımızda en yakın köyün 9 km ile Sapaca köyü, en uzak köyün ise 34 km ile Cevizli köyü olduğu ortaya çıkmaktadır.

Köylerin içme suyu problemi bulunmamasıyla birlikte tüm köylerin kanalizasyon şebekesi mevcuttur. Bunların yanı sıra bütün köyler, elektrik ve telefon hizmetlerinden faydalanmaktadır. Cevizli köyü hariç, diğer köy yollarının tamamı asfalttır.

Yönetim fonksiyonu, bir yerleşmede bazı kamu binalarının yapılmasına, o yerleşmede yeni bir sektörün ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu ise beraberinde diğer sektörlerin canlanmasına ve yerleşmede nüfusun artmasına ortam hazırlamaktadır. Zaten ülkemizde yerleşmelerin idari bir yapıya kavuşmaları, beraberinde diğer fonksiyonların gelişmesini teşvik etmektedir (Güner, 1997:86-87).

İlçe kaymakamlığı ve Belediye gibi kamu binalarının Merkez Mahallesi, Halis Özsoy Caddesi üzerinde konuşlandığı, diğer kamu binalarının ise Atatürk, Cumhuriyet, Uzundere caddelerinde dağılışı gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla araştırma sahasında, ülkemizde çoğu küçük ve orta büyüklükteki şehirde olduğu gibi, yönetim fonksiyonu için belli bir alanın ayrılmadığı görülmektedir (Tolun-Denker, 1977:97, Yazıcı, 1995:203). Kasabada ekonomik faal nüfusun %12.5'i (113 kişi) yönetim fonksiyonunda çalışmaktadır.

Şekil 5. Uzundere ilçesi idari yönetim ve ulaşım haritası.

Elbette ki bir yerleşmede sadece yönetim fonksiyonunun varlığı, o yerleşmenin kentsel fonksiyonları kazanmasında yeterli değildir. Yönetim fonksiyonu, sadece o yerleşmedeki bazı kamusal hizmetlerin idari birim içerisinde yer alan vatandaşlara sunulması durumudur. Bu özellik, tek başına bir yerleşmeyi kalkındıracak güce sahip değildir.

A.2. Eğitim ve kültür fonksiyonu

Uzundere ilçe merkezinde 2013 yılı itibariyle, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde eğitim fonksiyonuna hizmet veren iki ilköğretim okulu, bir lise, bir anaokulu, bir meslek yüksekokulu ve bir özel sürücü kursu bulunmaktadır. Ekonomik faal nüfusun %16.5'i (149

kişi) eğitim ve kültür hizmetlerinde çalışanlar oluşturmaktadır. İlçe merkezinde 2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibariyle ilk ve orta öğretimde toplam 1120 öğrenci bulunmakta olup, bunların %38'ini (426 kişi) taşınmalı sistemle etki sahasındaki köylerden gelen öğrenciler oluşturmaktadır. Bu bağlamda ilçe merkezinde bulunan ilk ve ortaöğretim kurumlarının ilçe sınırlarında bulunan yerleşmeleri etki sahasına aldığını söyleyebiliriz. Atatürk Üniversitesi'ne bağlı, Tortum Meslek Yüksekokulu bünyesinde hizmet veren kurumda ise Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı bulunmakta olup yaklaşık 20 öğrencisi bulunmaktadır. İlçe merkezinde etkili olarak yapılan seracılık çalışmalarına destek olmanın yanı sıra, coğrafi özelliklerinden ötürü peyzaj ve süs bitkileri üzerine tekniker yetiştirilmektedir.

İlçe merkezinde eğitim fonksiyonuna hizmet veren bir diğer kurum olan Halk Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen birtakım kurslar da bulunmaktadır. Okuma-yazma, ortaöğretime hazırlık, üniversiteye hazırlık, halk oyunları, halı dokuma, bilgisayar, avcılık ve kırsal turizm gibi sosyal, kültürel ve meslekî teknik kursları bunlar arasındadır. İlçe merkezinde bu kurslara 2012-2013 yılında toplam 431 kadın 552 erkek olmak üzere 983 kursiyer katılım sağlamıştır. Bu kurslara katılanlar sadece ilçe merkezinden değil, aynı zamanda çevre mahalle ve köylerden de olabilmektedir. Uzundere ilçe merkezinde spor faaliyetlerinin yürütüldüğü bir de stadyum mevcuttur.

Kasabanın eğitim fonksiyonunun bu bağlamda kendi kendine yeten ve biraz da etki sahasındaki yerleşmelere de kapsamına alan bir statüde olduğunu söyleyebiliriz.

A.3. Sağlık fonksiyonu

İlçe merkezindeki sağlık hizmetleri, Uzundere Şehit İhsan Erdoğan Devlet Hastanesi'nde yürütülmektedir. Bu sağlık kuruluşunda, 1 başhekim, 1 pratisyen hekim, 3 aile hekimi, 1 diş hekimi, 7 hemşire, 7 ebe ile 35 diğer görevli olmak üzere (teknisyen, müdür, memurlar, sekreterler, şoförler vb), toplam 55 personel hizmet vermektedir. Bu bağlamda, ilçe merkezindeki ekonomik faal nüfusun %6.1'ini sağlık çalışanları oluşturmaktadır.

Hastane, 2009 yılında hizmete girmiş olup, görev yapan aile hekimleri, sadece ilçe merkezinde değil aynı zamanda, haftanın bazı günleri köylere giderek buralarda da sağlık taraması yapmaktadırlar. Dolayısıyla ilçe merkezi sağlık fonksiyonu etki alanının idari alanla örtüştüğünü söyleyebiliriz. Ancak sağlık hizmetlerinde bazı sorunlar da bulunmaktadır. Şöyle ki yaz mevsiminde ilçe merkezi ve köyleri oldukça fazla nüfus çekmektedir. Dolayısıyla mevcut bulunan doktorlar, yeterince hizmet verememektedir. Bunun yanı sıra idari açıdan Tortum ilçesine bağlı olan, Serdarlı, Bağbaşı, Pehlivanlı gibi köylerde oturanlar da kimi zaman sağlık sorunları için Tortum ilçe merkezi yerine Uzundere ilçe merkezini tercih etmektedirler. Bu ise Uzundere'de görev yapan personelin sorunlara yeterince cevap verememesine yol açmaktadır. Yeterince personelin olmamasının oluşturduğu bir diğer problem ise, hastanede yatarak tedavinin olmamasıdır. Bunun yerine hastalar, Erzurum il merkezinde bulunan çeşitli hastanelere sevk edilmektedir.

A.4. Ulaşım fonksiyonu

Elbette ki bir yerleşmenin hem kendi sınırları içerisindeki yerleşme birimleriyle, hem de etki sahasında bulunan yerleşmelerle gerçekleştireceği ilişkileri için ulaşım sistemlerinin varlığı son derece gereklidir. Devletin idari hizmetlerinin bir yerde etkili bir şekilde hissedilmesi, orada sürekli işleyen bir ulaşım ağıyla mümkündür. İlçe merkezinde ulaşım hizmetlerinde çalışan kişi sayısı 40 olup, ekonomik faal nüfusun %4.4'ünü oluşturmaktadır.

Uzundere ilçe merkezi, etki sahasında bulunan köylerle ve Erzurum il merkeziyle olan ulaşım bağlantılarını, karayoluyla gerçekleştirmektedir. Uzundere'nin köylerinden her gün ilçe merkezine, ilçe merkezinden de Erzurum il merkezine düzenli minibüs seferleri bulunmaktadır. Bu bağlamda, Uzundere ilçe merkezinin, idari sınırlar içerisinde bulunan köy yerleşmelerinin toplanma yeri olması nedeniyle, merkezilik özelliği kazandığını söyleyebiliriz. İlçe sınırlarında yer alan köylerden Cevizli köyü yolunun yarısı hariç, tamamı asfalt yollardan oluşmaktadır. Köyler içerisinde en yakını 9 km ile Sapaca iken, en uzağı 34 km ile Cevizli köyüdür. Uzundere kasabası içindeki yol ağı toplam 4 km uzunluğunda olup, tamamı asfalttır.

Uzundere ilçe merkezi, Erzurum il merkezine 84, Artvin il merkezine 142, Sarp Sınır Kapısı'na 232 km mesafede bulunmaktadır. Bulunduğu konum itibarıyla, Erzurum istikametinden gelip Doğu Karadeniz Bölümü'ne geçiş yapmak isteyenlerin önemli bir geçiş noktasıdır. Türkiye'den Gürcistan'a geçişlerde, sadece nüfus cüzdanı ile geçiliyor olması, bu güzergâh üzerindeki trafiği arttırmıştır. Özellikle Erzurum'dan hafta sonu düzenlenen Batum turları için bu güzergâh (D-950 karayolu) kullanılmaktadır.

A.5. Ticaret fonksiyonu

Uzundere kasabasında ekonomik faal nüfusun %23'ü (208 kişi), hizmetler sektöründe çalışan nüfusun ise %36.8'i ticaret sektöründe çalışanlardan oluşmaktadır (Tablo 2). Ticaret sektörünün diğer sektörlerle nazaran biraz daha canlı olmasında, kuşkusuz kasabada diğer hizmetler sektöründe çalışan nüfusun varlığı çok önemlidir. Ancak kasabadaki ticaret sektörü, kasabada üretilen tarımsal ürünlerin pazarlanması ile çevredeki kentlerden gelen sanayi ürünlerinin pazarlanmasından ileri gidememiştir.

Uzundere ilçe merkezinde bulunan 114 işyerinde toplam 208 kişi istihdam edilmiştir. Mevcut işyerlerinin %63.2'sini (72 işyeri) perakende satış yapan işyerleri oluştururken, %36.8'ini (42 işyeri) hizmet amaçlı işyerleri oluşturmaktadır (Tablo 3). İşyerlerinin yoğun olarak yönetim fonksiyonunun da yer aldığı Halis Özsoy Caddesi ve kasaba meydanı çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir (Fotoğraf 4).

Kasabada bulunan ticarethanelerin ve küçük atölye tipi sanayi tesislerinin çoğu, İvrindi'de (Köse 1996:58), Yomra'da (Doğanay 2007:101), Domaniç'te (Altaş 2008:296) olduğu gibi farklı branşlarla bir arada bulunduğu gözlenmiştir. Bu durum şüphesiz hem pazarın yetersizliğinden, hem de bu ticari hizmetlerden yararlanması gereken belli bir nüfusun varlığından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3. Uzundere ilçe merkezinde bulunan ticari işyerleri ve çalışan sayısı (2013)

İşyeri Türü	Sayısı	Çalışan Sayısı	İşyeri Türü	Sayısı	Çalışan Sayısı
Bakkal, Bayi, Büfe, Market	26	42	Fotoğrafçı	1	1
Konfeksiyon	1	2	Kuaför	3	10
Lokanta	11	15	Otel-Pansiyon	3	10
Kasap	2	3	Elektrikçi	2	2
Manav	2	3	Arzuhalci	1	1
Kahvehane, İnternet Kafe	20	30	Tesisatçı	2	4
Tüpçü	2	4	İnşaat malzemeleri	4	6
Kuyumcu	1	2	Sera	2	5
Kırtasiye	2	3	Oto Galeri	1	2
Eczane	1	3	Halı Saha	1	2
Toptancı	1	1	Sürücü Kursu	1	5
Beyaz Eşya-Mobilya	7	14	Oto yıkama yağlama	1	3
Züccaciye	3	4	Banka	1	6
Nalbur	2	3	Odun-Kömür	2	4
Zirai Ürünler	1	2	Petrol ofisi	2	6
Alaftar	1	1	Telekom Bayii	2	5
Diğer Esnaf	3	9	TOPLAM	114	208

Kaynak: Uzundere Belediyesi Arşivi ve Esnaf ve Sanatkarlar Odası verilerinden derlenmiştir.

Fotoğraf 4. Ticari iş yerlerinin yoğun olarak konuşlandığı Uzundere kasaba meydanı ve yakın çevresinde, iş yerlerinin genellikle konut amaçlı kullanılan binaların alt katında yer aldığı görülür.

Ülkemizde bazı kasabaların temel fonksiyonu tarım olmayıp, tarımla uğraşan kırsal nüfusa mal ve hizmet sağlamak olabilmektedir (Benedict, 1971: 177-178). Uzundere kasabasında da Cuma günleri kurulan *pazarda* çevre köy ve kasabalardan gelen pek çok sergi açılmaktadır. Diğer kasaba veya şehirlerden gelen pazarcılar genelde konfeksiyon,

ayakkabı, mutfak eşyaları gibi malları satarken, köylerden ve Uzundere'nin mahallelerinden sergi açanlar ise daha ziyade sebze, meyve ve bazı gıda malzemelerini satmaktadırlar. Bu bağlamda Uzundere, Cuma günleri kurulan pazarı, diğer ticarethaneleri ve kamu kurum ve kuruluşları ile çevresindeki kırsal yerleşmelere hizmet sağlamaktadır.

B. Tarım fonksiyonu

Uzundere kasabasında ekonomik faal nüfusun %30.1'i (272 kişi) tarım sektöründe çalışmaktadır. Kasabada yaygın olarak bağ ve bahçe tarımı yapılmaktadır. Özellikle kasaba merkezinden çevreye doğru gidildikçe arazi kullanımında bu unsura yönelik değişiklikler göze çarpmaktadır. Merkezden çevreye doğru uzaklaştıkça meskenlerin yapı tarzı da uğraşılan ekonomik faaliyetlerle ilgili ipuçları verebilmektedir. Zira, kasaba merkezinden çevreye doğru gidildikçe apartmanlardan ziyade bahçeli evlere rastlanmaktadır. Bahçeli evlerdeki tarımsal faaliyetlerde ise bağ-bahçe tarımı ile seracılığın ön planda olduğu görülmektedir. Arazi genelde derince yarılmış vadilerden oluştuğu için tarıma elverişli alanlar kısıtlıdır. Bunun için vadinin her iki yamacındaki az eğimli alanlar tercih edilmektedir.

Kasabaları, diğer kır yerleşmelerinden ayıran en önemli özellik; tarım sektörünün yanı sıra, ticaret, hizmetler veya imalat sanayi gibi fonksiyonların mevcut olmasıdır. Bazı kasabalarda bu gelişme tarım fonksiyonunu geriye itecek boyutlara ulaşmıştır (Darkot 1967:7). Bu bağlamda Uzundere'de hizmetler fonksiyonunun, tarım fonksiyonundan daha büyük bir paya sahip olduğu görülmektedir (Tablo 2). Ancak bu durum Uzundere'nin kent olması için yeterli bir özellik değildir. Çünkü yaşam tarzı da bir yerin kent mi kır mı olduğu hakkında bize birtakım ipuçları vermektedir (Doğanay, 1997:420). Bu açıdan bakıldığında Uzundere'nin, kırsal yerleşmelerden oldukça modern, ancak tam olarak bir kent yerleşmesi olmadığını görürüz.

Kentlerin önemli özelliklerinden biri de sahip oldukları çeşitli fonksiyonlarla çevresine hizmet verirken, bir taraftan da çevresindeki tarımsal üretimden de faydalanır. Uzundere, kentsel fonksiyonların hâkim olduğu bir yerleşme olmasına rağmen, nüfus, planlama, yaşam tarzı gibi kriterlerin henüz tam olarak sağlanamaması nedeniyle bir kent yerleşmesi değildir. Bu bağlamda Uzundere'nin tarım fonksiyonunu incelerken sadece kasabadaki tarımsal faaliyetler değil, aynı zamanda ilçe sınırlarının tamamındaki tarımsal faaliyetlere de değinmek yerinde olacaktır. İlçe genelinde arazinin oldukça engebeli olması, tarımsal faaliyetleri kısıtlamıştır. Ancak iklimin sebze ve meyve yetiştiriciliğine elverişli olması nedeniyle, en küçük elverişli alanlar dahi değerlendirilmiştir. İlçe Tarım Müdürlüğü'nün verilerine göre, ilçe genelinde ekili olan arazilerden 1200 ton buğday, 400 ton arpa, 550 ton yonca, 437 ton korunga, 400 ton arpa, 300 ton fiğ, 137 ton patates elde edilmiştir. Bunun yanı sıra ilçede sebze ve meyve tarımı da yapılmaktadır. İlçede kiraz, vişne, dut, kayısı, elma, armut, üzüm, erik, kızılçık ve ceviz başta olmak üzere az da olsa nar, incir ve kivi üretimi de yapılmaktadır. Erzurum İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından, 2012 yılında Erzurum'un tüm ilçelerinde başlatılan meyveciliğin yaygınlaştırılması projesi kapsamında, ilçede kapama meyve bahçeleri oluşturulmuştur.

İlçede seracılık çalışmaları da önemli bir yer tutmaktadır. Seracılıkla uğraşan yaklaşık 70 aile olup, toplam 61.368 da alanda 300'e yakın örtü altı sera alanı bulunmaktadır. Bu seralarda özellikle salata, domates, biber ve patlıcan yetiştiriciliği yapılmaktadır. Yaklaşık bir dönümlük sera alanından 25 ton salatalık, 14 ton domates, 2 ton biber alınmaktadır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. İlçe merkezinde yer alan çoğu müstakil konutun bahçesinde seracılık faaliyeti yürütülmektedir.

İlçenin topografyasının oldukça engebeli olması, hayvancılık faaliyetlerinin kısıtlı olmasına neden olmuştur. İlçedeki hayvan varlığına baktığımızda, 650'si ilçe merkezinde olmak üzere toplam 2960 büyükbaş hayvan, 3850'si ilçe merkezinde olmak üzere 16.340 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

İlçenin zengin bir floraya sahip olması, arıcılık çalışmalarını da beraberinde getirmiştir. İlçe genelinde yapılan arıcılık çalışmalarına bakıldığında, 47'si yerli, 5218'i fenni olmak üzere toplam 5265 kovan bulunmaktadır. Ayrıca Uzundere ilçe merkezine 23 km. mesafede Tortum çayı vadisini paralel takip eden Erzurum-Artvin karayolunun 1 km.kadar doğusundaki Ulubağ köyünde kurulan Gümüşçü Alabalık Tesisleri'nde ve Sapaca köyünde bulunan toplam yedi alabalık tesisinde yıllık üretim 54 ton civarındadır.

İlçe genelinde faal bulunan yedi alabalık üretim tesisinde yılda toplam 64 ton üretim yapılmaktadır. Bunlardan özellikle Gümüşçü alabalık tesisleri, hem üretim potansiyeli bakımından diğer tesislere göre daha fazla üretim gerçekleştirir (29 tonluk üretimiyle neredeyse ilçe üretiminin yarısını). Hem de hafta sonunu geçirmek isteyenler için önemli bir rekreasyon alanıdır. Söz konusu tesislere günübirlik olarak Erzurum, Oltu, Tortum, Şenkaya ve Artvin'den ziyaretçiler gelmektedir (Doğanay-Alım, 2003:134).

İlçede genel manada engebeli bir arazi yapısının varlığı, üretimin dar alanda daha verimli hale getirilmesi bakımından, tarım tekniklerinde entansif yöntemlerin uygulanmasını zorunlu kılmıştır.

C. Sanayi fonksiyonu

Uzundere'de faal nüfusun %7.4'ü (67 kişi) sanayi fonksiyonunda çalışmaktadır (Tablo 4). Ancak söz konusu nüfusun istihdam olduğu bu fonksiyon, modern sanayi tipi ol-

mayıp, atölye tipi sanayi işletmelerinden oluşmaktadır. Söz konusu işletmeler Gevaş'ta olduğu gibi belli bir mekânda bulunmayıp, ticarete yönelik işyerleri ve konutların yer aldığı binalarda hizmet vermektelerdir (Aleddinoğlu, Toroğlu, Elibüyük, 2007:105). Oto bakım ve tamir atölyeleri ile ağaç ürünleri atölye sanayi tesisleri bunlar arasındadır. Kasabada bunların yanı sıra bir de pekmez üretim atölyesi bulunmaktadır. Günde 100 kg üretim kapasitesine sahip olan atölyede beş kişi istihdam edilmiştir. Atölyede üretilen pekmez için gerekli hammadde (dut), Uzundere ilçe merkezi ve köyleri ile Yusufeli ve köylerinden temin edilmektedir (Fotoğraf 6). Üretilen ürünler Erzurum'da, Oltu'da ve Tortum'da pazarlanmaktadır.

Fotoğraf 6. Uzundere Pekmez Üretim Atölyesi ve satışa hazır halde depolanan dut pekmezleri.

Tablo 4. Uzundere'de sanayi işyerleri ve çalışan sayısının dağılımı.

İşyeri Türü	İşyeri Sayısı	Çalışan Sayısı
Fırın-Börekçi	6	15
Terzi	1	1
Kavaf	2	2
Oto tamirhanesi	3	10
Taş İşçiliği	1	5
Atölye (Oto bakım, Marangoz, Tamir)	14	25
İmalathane	1	4
Pekmez fabrikası	1	5
Toplam	29	67

Kaynak: Uzundere Belediyesi Arşivi ve Esnaf ve Sanatkarlar Odası verilerinden derlenmiştir.

Sonuç

Araştırma sahası olarak seçilen Erzurum ili Uzundere ilçe merkezi, nüfus özellikleri ve fizyonomik görünüm açısından kentsel fonksiyonları gelişmekte olan bir kasaba görünümündedir. Kasabada her ne kadar kentsel fonksiyonlar gelişmekte ise de bu fonksiyon-

ların etki sahası, yönetim sahasında bulunan yerleşmelerden öteye geçememiştir. Hatta Yayla mahallesi gibi, fiziki açıdan Oltu ilçe merkezine daha yakın olması nedeniyle, idari hizmetler dışında çoğu hizmet alanında, Oltu ilçe merkezinin etkisinde kalan bir mahallesi de mevcuttur. Bu nedenle Uzundere kasabasına merkezilik özelliği kazandıran en önemli fonksiyonun, yönetim fonksiyonu olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu durum Türkiye’de çoğu ilçe merkezinde rastlanan bir özelliktir. Çevredeki kırsal yerleşmelere idari anlamda hizmet sağlamak amacıyla ilçe merkezi statüsüne getirilen yerleşmelerin önemli bir kısmı, sadece bu fonksiyonu (yönetim) sayesinde merkezilik özelliğini kazanır olmuştur.

Tüm bu özellikler değerlendirildiğinde Uzundere ilçe merkezi; nüfus miktarı, fizyonomik görünüm, yaşam tarzı, planlama, nüfusun sektörel dağılımı bakımından, bazı kent- sel fonksiyonların az da olsa ortaya çıktığı ve genel olarak hizmetler sektörünün etkin olduğu kasaba yerleşmelerine bir örnek oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Alaeddinoğlu, F., Toroğlu, E., Elibüyük, M. (2007). “Gevaş Kasabası ve Fonksiyonları”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı:15, İstanbul, 85-114.
- Altaş, N.T. (2008). “Kentsel Fonksiyonları Az Gelişmiş Kasabalara Bir Örnek: Domaniç”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 20, Konya, 279-302.
- Benedict, P. (1971). “Türkiye’de Küçük Kasabaların Etüdüne İlişkin Bazı Sorunlar”. *Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü Yayını, 147-183.
- Darkot, B. (1967). “Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, 8(16), İstanbul, 3-17.
- Dinçer, B., Özaslan, M. (2004). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara: DPT.
- Doğanay, H. (1983). *Erzurum’un Şehrsel Fonksiyonları*. (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi). Erzurum.
- Doğanay, H. (1997). *Türkiye Beşerî Coğrafyası*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay. No: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 877, Eğitim Dizisi No: 10,
- Doğanay, S., Alım, M. (2003). “Coğrafi Bir Tanıtım: Yedigöller (Uzundere) Günübürlük Rekreasyon Alanı”, *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(30), Erzurum, 127-137.
- Doğanay, S. (2007). “Yomra’nın Başlıca Fonksiyonel Özellikleri”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 18, Konya, 79-110.
- Emiroğlu, M. (1975). “Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 7, Ankara, 125-157.

- Güner, İ. (1997), “İğdir’ın Kentsel Fonksiyonları ve Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri”, *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 32, İstanbul, 79-98.
- Karaboran, H. (1989). “Şehir Coğrafyası ve Şehirsal Fonksiyonlar”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), Elazığ, 81-118.
- Kardeş, M. (2008). *Tarih ve Turizm Beldesi Uzundere*. Erzurum: Uzundere Belediyesi Kültür Yayınları, No:2, Zafer Matbaacılık.
- Koday, S. Erhan, K. (2009). “Tortum Çayı vadisinde Yer Alan Belediye Örgütlü Yerleşmeler”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:13, Erzurum, 47-66.
- Köse, A. (1996). *Fonksiyonel Özellikleri Yönünden İvrindi*. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No:831, K.K.E.F Yay. No:74, Araştırma Seri No:16,.
- Özçağlar, A., (1997). *Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler)*. Ankara: Ekol Yayınevi.
- Tolun-Denker, B. (1977). “Edirne Şehrinin Kullanılış Alanları”. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 20-22, İstanbul, 79-119.
- Tümertekin, E. (1973). *Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsal Fonksiyonlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay. No: 1840, Coğrafya Enst. Yay. No: 72,
- Umar, B. (1993). *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Yazıcı, H. (1995). “Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Bayburt”. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 30, İstanbul, 189-218.
- Yılmaz, O. (1991). *Tortum Çayı Havzası’nın Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜİK. (2011). *Seçilmiş Göstergelerle Erzurum*. Ankara:TÜİK.
- Uzundere İlçe Kaymakamlık Brifing Raporu, 2013.
- İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Raporu.
- “Uzundere Kaymakamlığı”. Erişim: 02.09.2013,
http://www.uzundere.gov.tr/?title=uzundere_adi_nereden_geliyor?&m=Sayfalar&id=380&ust=7&m_id=256
- “Uzundere Belediyesi”. Erişim: 05.09.2013,
<http://www.uzundere.bel.tr/islemler.asp?x=8>,

